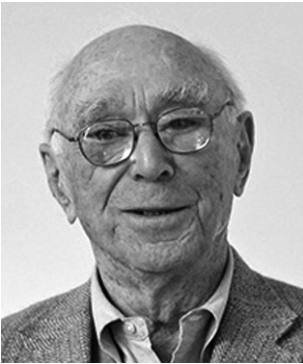

Nekrológ

JEROME BRUNER (1915–2016)

Jerome Bruner a kognitív pszichológiai és a modern oktatáskutatás vezéralakja, 2001-től az MTA tiszteleti tagja, 2016. június 6-án elhunyt. Bruner az utóbbi fél évszázad pszichológiájának egyik alapvető formálója volt, s 100 éves életkorát is igen aktívan élte meg. Munkássága négy szakaszra bontható, s mind a négy szakasz alapvetően hozzájárult a modern pszichológia emberképének alakulásához. Első korszakában (1945–57) az észlelés új aktív elméletének kidolgozásával foglalkozott, ezt követően a kognitív pszichológia a belső feldolgozást kiemelő elméletalkotója a Harvardon (1957–1970), majd a csecsemőkor és a korai nyelvhasználat kutatója Oxfordban (1970–1980), végül 1990-től New Yorkban a narratív pszichológia elméletének részletes kidolgozójaként vált ismertté.

A fiatal Bruner a Harvard Egyetemen az emberi észlelés kontextus és értékfüggését hirdető Új Szemlélet (New Look) egyik kísérleti megalapozója és szintetizátora volt. Ez a szemlélet lesz saját konstrukcionizmusának kiindulópontja, mint interjújában maga is elmondta (Pléh, 2001). Bruner (1983a), aki hályoggal, vakon született, s csak műtét után kezdett látni, saját tapasztalatai s az amerikai társadalmi élet attitűd s társadalmi helyzet befolyásolta észlelési helyzeteit vizsgálja (Bruner és Goodman, 1947), s így jut el ahhoz a felfogáshoz, mely szerint az észlelés mindig a helyzet s a személy függvénye (Bruner, 1957, 1973). Az aktív észlelést képviselő Bruner a magyar pszichológiában is nagy hatást gyakorolt, elsősorban Marton Magda (1975, 1982) értelmező munkáján keresztül.

Bruner a konstrukcionista felfogást képviseli szervező munkájában is, 1960-ban szervezte meg George Millerrel a Harvard Kognitív Kutatóközpontját, mely a Harvardon Skinner által képviselt viselkedő ember helyett a megismerő, a világot leképző ember megértését helyezte a középpontba. A gondolkodási kategóriákat s a fogalomalkotás menetét vizsgálva úttörő módszerekkel kialakította az aktív kategória építő fogalomalkotás s a gondolkodási stratégiák hozzá kapcsolódó koncepcióját (Bruner, Goodnow és Austin, 1956). Bruner ugyanekkor bekapcsolódott a modern fejlődéslelektanba is. Sokat tett Vigotszkij amerikai megismertetéséért, s a fejlődéslelektanban a kommunikációs mozzanatot állította előtérbe Piaget „puszta” cselekvési felfogásával szemben. A modern kognitív fejlődéslelektanban a reprezentációs váltások elméletének első kidolgozója. Felfogásában a gyermek első fejlődési korszakában cselekvési, azután képi-hasonlósági, majd harmadik szintként szimbolikus reprezentációkkal közelít a világhoz (Bruner, Olver és Greenfield, 1966). Az amerikai pragmatikus hagyományra építve a jelek világa ebben a felfogásban sokkal nagyobb szerepet fog játszani: maga a cselekvéses problematika is megkapja kommunikációs értelmezését. Brunernek ez a koncepciója igen nagy hatású volt az egész kognitív fejlődési irodalomban. Magyarországon is tankönyvi anyaggá vált az elmúlt évtizedek során.

Bruner (1962) korán észrevette aktivista és a személy konstruktív szerepét kiemelő felfogásának átfogó társadalmi és pedagógiai sugallatait. John F. Kennedy és Lyndon B. Johnson amerikai elnökök tudományos tanácsadója volt, s nagy szerepet játszott a Nagy Társadalom kompenzációs nevelési programjainak (Head Start) kialakításában.

Ennek a kiterjesztésnek a keretében vált Bruner a modern pedagógiai konstrukcionista elméletek egyik kifejtőjévé. A gyermek aktív tanuló ebben a felfogásban, s mindenkinek megfelelő módon minden megtanítható. A tanterveket a gyermek szintjéhez igazítva spirálisan kell tervezni (Bruner, 1968). Az intézmények s a kultúra mintegy kereteket, Bruner (1972) saját kifejezésével ácsolatot adva támogathatják a tudás építését, de nem indoktrinálják a gyermeket.

A cselekvési és társas hangsúly jellemzi harmadik nagy kutatási területét az 1970-es években. Bruner az egyike a mai „kompetens csecsemő” elméletek előfutárainak, aki a kognitív teljesítmények társas kereteit, a közös figyelmi helyzeteket vizsgálja (Scaife és Bruner, 1975). A csecsemő korai nyelvfejlődését is társas keretekben s a használati mozzanatot kiemelve vizsgálja. Ő vezeti be először a korai megfigyelés szemmozgásos technikáit, s olyan felfogást képvisel, amelyben a gyermek korai közlései társas cselekvési keretben keletkeznek s társas célokat szolgálnak (Bruner, 1974, 1983b). Ez a keret máig vezető megközelítés a korai gyermeknyelv s a csecsemőkori megismerés kutatásában. Alison Gopnik, Alan Leslie, Andrew Meltzoff, Anat Ninio követik ezen az úton, sokszor túllépve a mesteren, s jóval biologisztikusabban értelmezve a társas mozzanatot, mint ahogy az Bruner eredeti „ácsolat” koncepciójában szerepelt. A magyar Kalmár Magda ebben a korszakban volt Bruner diákja, s ezt a Brunert ismertük meg a hetvenes években az MTA székházban tartott Chomskyval polemizáló előadásából.

Az 1980-as évektől a New York Universityn dolgozó Bruner vált a modern narratív pszichológiai megközelítés megalapozójává. Ebben a felfogásban a kategorikus és időtlen tudományos leírásmód mellett kisgyermekkortól kezdve velünk él egy időileg szervezett, antropomorf okozási sémákat alkalmazó elbeszélő keret. Ez a kettősség adja a klasszikus természet és szellemtudomány viták gyökerét, de a társadalom meg-

értésének és az oktatás újraszervezésének kulcsát is (Bruner, 2004, 2005). A történetmondás életünk s identitásunk legfőbb szervező elve, mely értelmet, összefüggést ad saját életünknek s a társas világnak. De ez irányítja számos jelentős gyakorlati érdekteli életszféránkat, például a jogi diskurzus világát is (Amsterdam és Bruner, 2000).

Bruner narratív szemlélete a hazai pszichológiában László János (2005, 2012) munkái révén vált elismertté, s egyben a pszichológia és társadalomtudományok összekapcsolási keretévé is.

Bruner munkássága azt a klasszikus törekvést képviseli a jövő számára, mely a pszichológiát céljában s gyakorlataiban is a változó és nyitott ember megértésének átfogó tudományaként egyén és kultúra találkozási pontjaként értelmezi.

IRODALOM

- Amsterdam, A. G., & Bruner, J. S. (2000). *Minding the Law*. Cambridge, MA: Harvard U Press.
- Bruner, J. (1957/1974). A perceptuális készenlétről. In Marton L. M. (szerk.), *A tanulás szerepe az emberi észlelésben* (pp. 125–170). Budapest: Gondolat.
- Bruner, J. (1962). *On Knowing Essays for the Left Hand*. Cambridge, MA: Harvard U Press.
- Bruner, J. (1968). *Az oktatás folyamata*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Bruner, J. (1972). *Új utak az oktatás elméletéhez*. Budapest: Gondolat.
- Bruner, J. (1973). *Beyond the information given*. New York: Norton.
- Bruner, J. S. (1974). From communication to language. A psychological perspective. *Cognition*, 3, 225–287. Magyarul: In Pléh Cs. (szerk.), *Szöveggyűjtemény a pszicholingvisztika tanulmányozásához* (pp. 455–486). Budapest: Tankönyvkiadó.
- Bruner, J. (1983a). *In Search of Mind: Essays in Autobiography*. New York: Harper.
- Bruner, J. (1983b). *Child's talk: Learning to Use Language*. New York: Norton.
- Bruner, J. (1985). *Actual Minds and Possible Worlds*. Cambridge, MA.: Harvard University Press.
- Bruner, J. (2004). *Az oktatás kultúrája*. Budapest: Gondolat.
- Bruner, J. (2005). *Valóságos elmék, lehetséges világok*. Budapest: Új Mandátum.
- Bruner, J. S., Goodnow, J. J., & Austin, G. A. (1956). *A study of thinking*. New York: Wiley.
- Bruner, J., & Goodman, C. C. (1947). Value and Need as Organizing Factors in Perception. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 42, 33–44.
- Bruner, J. S., Olver, R. R., & Greenfield, P. M. (1966). *Studies in cognitive growth*. New York: Wiley.
- László J. (2005). *A történetek tudománya*. Budapest: Új Mandátum.
- László J. (2012). *Történelemtörténetek*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Marton L. M. (1975). A tanulás szerepe az emberi észlelésben. In Marton L. M. (szerk.), *A tanulás szerepe az emberi észlelésben* (pp. 5–41). Budapest: Gondolat.
- Marton L. M. (1982). Nem-tudatos folyamatok vizsgálata és értelmezése az általános lélektanban. *Pszichológia*, 2, 157–193.
- Pléh Cs. (2001). Új arcok az Akadémián. (Hunyady György, Hernád István, Jerome Bruner, Daniel Dennett, Lénárd László, Buzsáki György). *Magyar Pszichológiai Szemle* 56, 427–442.
- Scaife, M., & Bruner, J. (1975). The Capacity for Joint Visual Attention in the Infant. *Nature*, 253, 265–266.